

JAK PODEJMOWAĆ DECYZJE ZGODNE Z WOLĄ BOŻĄ

Świętego
Ignacego Loyoli
Reguły służące
do dokonania
dobrego
i rozsądnego
wyboru

Pod redakcją
Wacława Królikowskiego SJ

DUCHOWOŚĆ IGNACJAŃSKA

© Wydawnictwo WAM Księża Jezuici, 2023

Recenzent: ks. prof. dr hab. Marek Sokołowski SJ

Opieka redakcyjna i redakcja: Katarzyna Stokłosa

Korekta: Dariusz Godoś

Projekt okładki: Andrzej Sochacki

Zdjęcie na okładce: pixabay/Greg Montani

Skład: Edycja

NIHIL OBSTAT

Przełożony Prowincji Polski Południowej Towarzystwa Jezusowego,
ks. Jarosław Paszyński SJ, prowincjał, Kraków, dn. 4 kwietnia 2023 r.,
l.dz. 27/2023

ISBN: 978-83-277-3561-4

WYDAWNICTWO WAM

ul. Kopernika 26 • 31-501 Kraków

tel. 12 62 93 200

e-mail: wam@wydawnictwowam.pl

DZIAŁ HANDLOWY

tel. 12 62 93 254-255 • faks 12 62 93 496

e-mail: handel@wydawnictwowam.pl

KSIĘGARNIA WYSYŁKOWA

tel. 12 62 93 260

www.wydawnictwowam.pl

Druk i oprawa: K&K • Kraków

Publikację wydrukowano na papierze Artis white 70 g vol. 2.0

Spis treści

Wykaz skrótów	9
Wstęp	11

Andrzej Sarnacki SJ

TRUDNOŚCI WSPÓŁCZESNEGO CZŁOWIEKA

W PODEJMOWANIU DECYZJI	21
Wielość informacji	21
Kryzys tożsamości kulturowej i cywilizacyjnej	23
Niestalość, płynność i relatywizm	24
Brak duchowych fundamentów	25
Korupcja charakteru	27
Demoralizacja, zepsucie i zakłamanie w życiu wspólnoty	29
Pycha i arogancja	32
Podejmowanie decyzji a życie duchowe	33
Bibliografia	36

Rafał Strugiński SJ

BIBLIJNE PRZYKŁADY DOKONYWANIA WYBORÓW

ZGODNYCH Z WOLĄ BOŻĄ	37
Wprowadzenie	37
Ignacy i jego perspektywa	38
Maryja i Jej przykład (Łk 1,26–38)	40
Szymon Piotr i jego wybór (Łk 5,1–10)	45
Józef i jego wybór (Mt 1,18–25)	48
Mateusz i jego wybór (Mt 9,9–13; Mk 2,13–17; Łk 5,27–32)	50
Zachariasz i jego wybór (Łk 1,5–25.57–66)	52
Paweł i jego wybór (Dz 9,3–7; 22,6–9; 26,13–18)	53
Człowiek, który miał wiele bogactw (Mt 19,16–22; Mk 10,17–22; Łk 18,18–23)	54
Podsumowanie	55
Bibliografia	57

Wacław Królikowski SJ

WARUNKI DOKONYWANIA WYBORÓW I ICH RODZAJE

WEDŁUG ŚW. IGNACEGO LOYOLI (ĆD 169–174)	59
Wstęp	59
Warunki dokonania dobrego i rozsądnego wyboru	
(ĆD 169–170)	60
Czysta intencja	60
Przedmiot wyboru ma być sam w sobie dobry	65
Dojrzałość emocjonalno-duchowa	68
Rodzaje wyborów	73
Wybory niezmiennie	74
Wybory zmienne	75
Zakończenie	78
Bibliografia	79

Stanisław Łucarz SJ

PIERWSZY CZAS WYBORU (ĆD 175)	83
Czas wyboru	83
El primer tiempo	85
Bóg, nasz Pan, porusza i pociąga wolę	87
Dusza pobożna	89
Jak uczynili św. Paweł i św. Mateusz	90
Bibliografia	91

Wacław Królikowski SJ

IGNACJAŃSKI SPOSÓB ROZEZNAWANIA WOLI BOŻEJ.

DRUGA PORA WYBORU WEDŁUG ŚW. IGNACEGO LOYOLI

(ĆD 176)	93
Wstęp	93
Pocieszenia i strapienia duchowe pomocą w poznaniu	
woli Bożej	96
Pocieszenie duchowe	97
Strapienie duchowe	100
Rozeznanie różnych duchów pomocą w poznaniu	
woli Bożej	103
Przyczyny i właściwe postawy w czasie strapienia	
duchowego	104

Przyczyny i właściwe postawy w czasie pocieszenia duchowego	106
Zakończenie.....	110
Bibliografia	112
Bartłomiej Hućko SJ	
TRZECIA PORA WYBORU (ĆD 177, 178).....	119
Wybór, w którym Pan Bóg jest pierwszy.....	119
Pora, kiedy milkną duchy.....	120
Czas spokojny	121
Skorzystać z rozumu oświeconego wiarą i poruszonego miłością.....	123
Pragnienie szukania chwały Pana Boga	123
Bibliografia.....	126
Leszek Mądryk SJ	
SPOSÓB PIERWSZY DOKONANIA WYBORU ROZSĄDNEGO I DOBREGO (ĆD 178–183)	127
Przedmiot wyboru.....	127
Nastawienie wewnętrzne	130
Modlitwa o poruszenie woli i światło dla umysłu	133
Rozważyć racje za i przeciw	134
Podjęcie decyzji.....	135
Ofiarowanie i potwierdzenie	137
Uwagi końcowe	138
Bibliografia.....	140
Tadeusz Kotlewski SJ	
W ŚWIETLE WIARY. DRUGI SPOSÓB DOKONYWANIA ROZSĄDNEGO I DOBREGO WYBORU (ĆD 184–188)	141
Czas wyboru	141
Subtelne poruszenia Ducha	143
Rozum oświecony wiarą	145
Słuchanie i empatia.....	147
Śmierć jako mistrzyni dobrych wyborów	148
Pod koniec życia będziemy sądzeni w miłości... ..	149
Światło na drodze	151
Bibliografia.....	152

Marek Kruszyński SJ	
„SŁUŻBA I CHWAŁA BOSKIEMU MAJESTATOWI”	
JAKO PODSTAWOWE KRYTERIUM POPRAWY I REFORMY	
WŁASNEGO ŻYCIA (ĆD 189).....	155
Wybór czy reforma życia?	155
Wybór ignacjański – nieuświadomiona trudność	155
Ćwiczenia duchowe i zasada magis	157
Dyspozycje ogólne kandydata do Ćwiczeń	158
Kandydaci do odprawienia pełnych Ćwiczeń	158
Kandydaci do odprawienia niepełnych Ćwiczeń	159
Komu proponować reformę	159
Dyspozycje wewnętrzne potrzebne do dokonania wyboru ..	160
Bezwarunkowa ufność w Bożą dobroć	161
Ofiarowanie się na służbę Chrystusowi	161
Poznanie dwóch sposobów życia	162
Postawa obojętności względem stworzeń.....	163
Najwyższy stopień miłości.....	164
Reforma i poprawa własnego życia i stanu	165
Brak dyspozycji do podjęcia wyboru	165
Sposób i metoda reformy i poprawy	166
Nowe kryterium interpretacji Ćwiczeń	168
Tradycyjne szkoły interpretacji Ćwiczeń	168
Alternatywna interpretacja Ćwiczeń: służba i chwała	
Boskiemu Majestatowi	171
Bibliografia.....	175
 Publikacje z kursów duchowości ignacjańskiej	
za lata 1985–2021.....	177
 Domy rekolekcyjne, w których udziela się <i>Ćwiczeń duchowych</i>	
św. Ignacego Loyoli	183

WYKAZ SKRÓTÓW

BPaul	– Biblia Paulistów
BTys	– Biblia Tysiąclecia
ĆD	– Św. Ignacy Loyola, <i>Ćwiczenia duchowe</i>
Konstytucje	– <i>Konstytucje Towarzystwa Jezusowego</i>
MHSI	– <i>Monumenta Historica Societatis Iesu</i>
NA28	– Nestle-Aland, <i>Novum Testamentum Graece</i> , wyd. 28

WSTĘP

„Moim pokarmem jest wypełnić wolę
Tego, który Mnie posłał”.

(J 4,34)

„Oto ja służebnica Pańska, niech mi się
stanie według słowa twego”.

(Łk 1,38)¹

*Ćwiczenia duchowe*² podzielone są na cztery części, które św. Ignacy Loyola nazwał „tygodniami”. Odpowiadają one trzem klasycznym drogom życia duchowego – oczyszczenia, oświecenia i zjednoczenia. Droga duchowego oczyszczenia, jak wyjaśnia św. Ignacy, „odpowiada ćwiczeniom pierwszego tygodnia” (ĆD 10), droga duchowego oświecenia „odpowiada ćwiczeniom drugiego tygodnia” (ĆD 10), zaś droga duchowego zjednoczenia, według wybitnych znawców duchowości ignacjańskiej, odpowiada bardziej ćwiczeniom trzeciego i czwartego tygodnia³.

Według św. Ignacego całych *Ćwiczeń duchowych* można udzielić tylko tym rekolektantom, którzy na etapie drugiego tygodnia *Ćwiczeń* pragną dokonać wyboru (*elección*) stanu życia, zgodnie z wolą Bożą, oraz tym, po których można się spodziewać

¹ Korzystam z Pisma Świętego Starego i Nowego Testamentu, Wydanie piąte na nowo opracowane i poprawione, Pallottinum, Poznań 2002.

² Zob. Św. Ignacy Loyola, *Ćwiczenia duchowe*, tłum. M. Bednarz, w: Św. Ignacy Loyola, *Pisma*, zebrał i opracował W. Królikowski, Wydawnictwo WAM, Kraków 2022, s. 115–322. Dalej: ĆD.

³ Por. S. Rendina, *La terza e la quarta settimana e la „Contemplatio ad amorem”*, „Appunti di Spiritualità” 41 (1995), s. 37–68.

wielkich owoców duchowych ku chwale Bożej. W czwartej części *Konstytucji Towarzystwa Jezusowego* św. Ignacy tak o tym pisze: „W całości należy je [*Ćwiczenia duchowe*] podawać tylko niewielu ludziom lub takim, którzy chcą się zastanowić nad wyborem stanu swego życia”⁴; zaś w siódmej części *Konstytucji* dodaje: „*Ćwiczeń duchowych* w całości należy udzielać jedynie małej liczbie osób, i to takich, z których postępu można się spodziewać niepospolitych owoców ku chwale Bożej”⁵. Poza tymi warunkami zazwyczaj nie powinno się więc dopuszczać do odprawiania całych *Ćwiczeń*, w tym do wyboru. W *Dyrektorium Oficjalnym do Ćwiczeń duchowych* czytamy bowiem, że „tych, którzy byliby niezdolni do takiej doskonałości (a takimi są ci, którzy są z natury lekkomyślni i niewytrwali i których przede wszystkim trzeba doświadczyć, ale w żaden sposób nie dopuszczać do wyboru; albo ci, o których wiadomo, że mają jakieś nieopanowane namiętności albo złe nałogi, które wyglądają na nie do naprawienia), nie można dopuścić [do wyboru], chyba żeby okazywali znaki jakiejś szczególnej łaski, która by to wszystko mogła uzupełnić”. Zatem „jest rzeczą konieczną, by ten, któremu się daje możliwość dokonania wyboru, nie tylko był obdarowany darami naturalnymi i lśnił dobrymi obyczajami, ale także chciał wyboru i o niego prosił. I jest to naprawdę niezbędne. W przeciwnym razie nie można go dopuścić do dokonania wyboru, a tym bardziej nie wolno wpływać na tego ani cokolwiek narzucać temu, który tego nie chce”⁶.

W centrum drugiego tygodnia *Ćwiczeń duchowych*, a zdaniem niektórych wybitnych komentatorów w centrum całych *Ćwiczeń duchowych*, stoi proces wyboru (*elección*) stanu życia lub reformy

⁴ Św. Ignacy Loyola, *Konstytucje Towarzystwa Jezusowego*, w: Św. Ignacy Loyola, *Pisma*, dz. cyt., 409, s. 561.

⁵ Tamże, nr 649, s. 609.

⁶ *Directoria Exercitiorum Spiritualium (1540–1599)*, edidit, ex integro refecit et novis textibus auxit Ignatius Iparraguirre S.I., Monumenta Historica Societatis Iesu, Monumenta Ignatiana t. 76, Romae 1955, doc. 33, 34, 43, nr 169–170, s. 687–688.

wcześniej wybranego stanu życia⁷. Jest to bodaj najważniejszy, a zarazem najtrudniejszy moment w całych rekolekcjach ignacjańskich. Czytamy o tym w *Dyrektorium Oficjalnym do Ćwiczeń duchowych*: „Nie ma trudniejszego miejsca we wszystkich ćwiczeniach nad wybór [stanu życia], domaga się on bowiem większej sprawności i rozeznania duchowego. Jest to przecież czas, kiedy duch wystawiony jest na rozmaite poruszenia wewnętrzne, a często także narażony na błędy, człowiek bowiem nie tylko złem bywa zwyciężany, ale także bardzo często w błąd wprowadzany pozorem dobra i cnoty”⁸. W tym kontekście ojciec González Dávila, autor jednego z Dyrektorium do Ćwiczeń, dodaje:

W całych *Ćwiczeniach* nie ma rzeczy trudniejszej nad umiejętność dobrego rozporządzenia czasem wyboru, nigdzie też nie potrzeba większej zręczności i rozeznania duchowego, w tym czasie bowiem [odprawiający Ćwiczenia] staje się czasami celem rozmaitych poruszeń duchowych, a także złudzeń, kiedy to zło jawi się człowiekowi pod pozorem dobra. To jakby czas rodzenia, kiedy to bezwiednie smutki zwykły się pojawiać i gdyby nie światło spływające z nieba i dar roztropności schodzący z góry, [oprawiającemu Ćwiczenia] groziłoby niebezpieczeństwo⁹.

Proces wyboru (*elección*) w *Ćwiczeniach duchowych* ułatwiają nie tylko ignacjańskie Reguły rozeznawania duchów, zarówno te „bardziej stosowne na okres pierwszego tygodnia [*Ćwiczeń*]” (CD 313, por. CD 313–337)¹⁰, jak i te, które „odpowiadają bardziej

⁷ Por. G. Fessard, *La dialectique des Exercices spirituels de Saint Ignace de Loyola*, Aubier, Paris 1956; A. Lefrank, *Przemiana w Chrystusa. Przewodnik po dynamice Ćwiczeń duchowych*, tłum. G. Rawski, Wydawnictwo WAM, Kraków 2016.

⁸ *Directoria Exercitiorum Spiritualium (1540–1599)*, dz. cyt., doc. 33, 34, 43, nr 162, s. 683.

⁹ *Annotationes P. Aegidii González Dávila*, w: *Directoria Exercitiorum Spiritualium (1540–1599)*, dz. cyt., doc. 31, nr 100, s. 511.

¹⁰ Dokładna analiza tych reguł w: *Rozeznawanie duchowe. Reguły rozeznawania duchów pierwszego tygodnia Ćwiczeń duchowych św. Ignacego Loyoli*, red. W. Królikowski, Wydawnictwo WAM, Kraków 2020.

drugiemu tygodniowi [*Ćwiczeń*]” (ĆD 328, por. ĆD 328–336)¹¹, ale przede wszystkim Reguły służące do dokonania dobrego i rozsądnego wyboru (por. ĆD 169–189).

Książka *Jak podejmować decyzje zgodne z wolą Bożą. Świętego Ignacego Loyoli Reguły służące do dokonania dobrego i rozsądnego wyboru*, będąca logiczną kontynuacją książek na temat obu serii Reguł rozeznawania duchów, opublikowanych w 2020 i w 2021 roku, w ramach serii „Duchowość ignacjańska”, jest krytyczną analizą ignacjańskich Reguł dokonania dobrego i rozsądnego wyboru (por. ĆD 169–189). Święty Ignacy omawia w nich najpierw warunki dokonania dobrego i rozsądnego wyboru (por. ĆD 169–170), następnie pisze o rodzajach wyboru (por. ĆD 171–174), a także wyjaśnia, na czym polegają tak zwane trzy pory, czyli jakby trzy czasy, w których możemy rozpoznać wolę Bożą (por. ĆD 175–188). Reguły te zwieńcza uwaga św. Ignacego dotycząca „poprawy i reformy własnego życia i stanu” (ĆD 189).

Naukowa analiza Reguł służących do dokonania dobrego i rozsądnego wyboru, podjęta przez różnych specjalistów z duchowości ignacjańskiej, poprzedzona jest refleksją ojca Andrzeja Sarnackiego SJ, kulturoznawcy, na temat: *Trudności współczesnego człowieka w podejmowaniu decyzji*. Wśród czynników, które utrudniają współczesnemu człowiekowi, także uważającemu się za chrześcijanina, podejmowanie decyzji, Autor wymienia: wielość informacji, do których mamy dostęp, zarówno tych chcianych, jak i niechcianych; zmiany społeczno-kulturowe i cywilizacyjne; różnego rodzaju manipulacje, na przykład w celu promowania ideologii; brak fundamentów duchowości chrześcijańskiej; „korupcję charakteru”, czyli osłabienie wrażliwości na poruszenia duchowe, czy ośpienie duchowe z powodu wielu błędnych decyzji; różne formy arogancji i pychy.

¹¹ Dogłębną analizę reguł drugiego tygodnia *Ćwiczeń duchowych* zob. w: *Rozeznawanie duchowe. Reguły rozeznawania duchów drugiego tygodnia Ćwiczeń duchowych św. Ignacego Loyoli*, red. W. Królikowski, Wydawnictwo WAM, Kraków 2021.

Teologicznym fundamentem ignacjańskich Reguł służących do dokonania dobrego i rozsądnego wyboru jest Pismo Święte. Dlatego w drugim artykule książki ojciec Rafał Strugiński SJ, biblista, przybliży niektóre postacie Nowego Testamentu, bezpośrednio związane z Jezusem pełniącym wolę Ojca, jako przykłady rozpoznania i pełnienia woli Bożej. Pierwszą osobą, którą Autor przybliży, jest Maryja z Jej *fiat*: „Oto ja służebnica Pańska, niech mi się stanie według słowa twego” (Łk 1,38). Drugą omawianą postacią biblijną jest św. Piotr Apostoł, z jego uległością Jezusowi: „Na Twoje słowo zarzucę sieci” (Łk 5,5). Trzecią – św. Józef, Oblubieniec Najświętszej Maryi Panny. Poznawszy wolę Bożą, objawioną przez anioła Pańskiego, „Józef uczynił tak, jak mu polecił anioł Pański” (Mt 1,24). Kolejną postacią jest św. Mateusz Ewangelista. Powołany przez Jezusa jako celnik, poznawszy Jego wolę, „wstał i poszedł za Nim” (Mt 9,9). Święty Łukasz dodaje: „On zostawił wszystko, wstał i z Nim poszedł” (Łk 5,28). Inną postacią biblijną wypełniającą wolę Bożą jest również Zachariasz – kapłan, mąż Elżbiety, któremu w świątyni objawia się anioł Pana. Choć nie bez trudności, ostatecznie Zachariasz wypełnia wolę Bożą: „On zażądał tabliczki i napisał: «Jan będzie mu na imię»” (Łk 1,63). Także św. Paweł Apostoł jest przykładem biblijnej postaci, wypełniającej wolę Bożą w trudnościach i przeciwnościach. Ostatnim, negatywnym, przykładem wypełnienia woli Bożej jest historia bogatego młodzieńca, który usłyszawszy słowa Jezusa: „Jeśli chcesz być doskonały, idź, sprzedaj, co posiadasz, i daj ubogim, a będziesz miał skarb w niebie. Potem przyjdź i chodź za Mną!” (Mt 19,21), odszedł zasmucony: „Gdy młodzieniec usłyszał te słowa, odszedł zasmucony, miał bowiem wiele posiadłości” (Mt 19,22).

Naukowa analiza ignacjańskich Reguł służących do dokonania dobrego i rozsądnego wyboru rozpoczyna się od refleksji na temat warunków dokonywania wyborów i ich rodzajów (ĆD 169–174), podjętej przez ojca Wacława Królikowskiego SJ. Jako podstawowy warunek dokonania dobrego i rozsądnego wyboru św. Ignacy wymienia czystą intencję, czyli pragnienie „chwały Boga, Pana naszego i zbawienia mej duszy” (ĆD 168). Drugim warunkiem

jest to, „żeby wszystko, co ma być przedmiotem wyboru, było obojętne [moralnie] lub dobre samo w sobie i żeby należało [jak oręż] do walki, którą toczy święta Matka nasza, Kościół hierarchiczny, a nie było złe ani nie sprzeciwiało się temu Kościołowi” (ĆD 170). Trzecim warunkiem jest dojrzałość duchowo-emojonalna, czyli naturalne i duchowe predyspozycje danej osoby, umożliwiające wybór zgodny z wolą Bożą. Święty Ignacy wymienia dwa rodzaje wyborów – wybory niezmiennne, „jak np. kapłaństwo, małżeństwo itp.” (ĆD 171), i wybory zmienne, „np. przyjęcie beneficjów kościelnych lub ich poniesienie, przyjęcie dóbr doczesnych lub ich porzucenie” (ĆD 171). Podaje też bardzo cenne wskazówki dotyczące właściwych postaw wobec różnych okoliczności tych wyborów.

Święty Ignacy, po przybliżeniu warunków dokonywania wyborów rozsądnych i dobrych oraz po opisaniu ich rodzajów, przedstawia tak zwane trzy pory wyboru, trzy czasy (*tiempo*) wyboru. Analizę treści pierwszej pory wyboru podejmuje ojciec Stanisław Łucarz SJ. Jak czytamy w książeczce *Ćwiczeń duchowych*: „Jest ona wtedy, gdy Bóg, Pan nasz, tak porusza i pociąga wolę, iż taka dusza pobożna nie wątpiąc ani też nie mogąc powątpiewać, idzie za tym, co jej ukazano. Tak właśnie postąpili święci Paweł i Mateusz, idąc za Chrystusem, Panem naszym” (ĆD 175). Dzięki dogłębnej analizie ignacjańskiego tekstu, nie tylko w języku polskim, ale także w języku oryginalnym (hiszpańskim), Autor ukazuje pierwotny zamysł św. Ignacego. Podkreśla jednocześnie, że treść „pierwszego czasu wyboru” wypływa z osobistego doświadczenia św. Ignacy, który swoje najważniejsze decyzje podejmował w tym właśnie „czasie” wyboru.

Druga pora wyboru, jak czytamy w *Ćwiczeniach*, „jest wtedy, gdy otrzymuje się dużo jasności i poznania na skutek doznawania pocieszeń i strapień i dzięki doświadczeniu w dziedzinie rozeznania różnych duchów” (ĆD 176). Analizę treści tej pory wyboru podejmuje ojciec Wacław Królikowski SJ, odwołując się nie tylko do różnych tekstów św. Ignacego, ale także do *Dyrektorium Oficjalnego do Ćwiczeń duchowych*.

Trzecia pora wyboru, zwana spokojną, jest najszerzej przedstawiona przez św. Ignacego, który tak ją opisuje: „Jest to pora spokojna. Rozważa się najpierw, po co człowiek się narodził, a mianowicie, aby chwalił Boga, Pana naszego, i aby zbawił duszę swoją; otóż to rozważając, wybiera się jakiś rodzaj życia lub stan w ramach Kościoła, jako środek do tego celu, aby przez to doznawać pomocy w służbie Pana swego i do zbawienia duszy. Powiedziałem «pora spokojna» – to znaczy wtedy, gdy różne duchy nie miotają duszą, tak że może ona posługiwać się swoimi władzami naturalnymi swobodnie i spokojnie” (ĆD 177). Analizę tej pory wyboru przeprowadza ojciec Bartłomiej Hućko SJ. Autor artykułu wyjaśnia najpierw nazwę tej pory wyboru, odwołując się do języka oryginalnego i ukazując głębię słów użytych przez św. Ignacego. Następnie podejmuje refleksję nad treścią tej pory wyboru, odwołując się do różnych miejsc w *Ćwiczeniach duchowych*, zwłaszcza do Fundamentu. Na koniec przybliży treść ostatniego zdania św. Ignacego, odnoszącego się do trzeciej pory wyboru, w którym czytamy: „Jeśli nie dokonało się wyboru w porze pierwszej ani w drugiej, to dla pory trzeciej podaje się następujące dwa sposoby dokonania wyboru” (ĆD 178). To stwierdzenie św. Ignacego staje się wstępem do opisu dwóch sposobów dokonania wyboru.

Pierwszy sposób dokonania wyboru rozsądnego i dobrego (por. ĆD 178–183), w ramach trzeciej pory wyboru, analizuje ojciec Leszek Mądryk SJ. Metodologię tego sposobu dokonywania wyboru św. Ignacy zawarł w sześciu punktach. Nakreślają one różne etapy procesu drogi dokonywania wyboru zgodnego z wolą Bożą. Ich głęboką treść analizuje Autor artykułu, zwracając uwagę zarówno na stronę teoretyczną, jak i praktyczną tego sposobu wyboru.

Drugi sposób dokonania wyboru rozsądnego i dobrego w ramach trzeciej pory wyboru (por. ĆD 184–188) jest przedmiotem analizy podjętej przez ojca Tadeusza Kotlewskiego SJ. Święty Ignacy podaje w tym sposobie wyboru cztery reguły i jedną uwagę. Autor artykułu podkreśla, że ten sposób wyboru jest bardziej kontemplatywny niż oparty na rozumowaniu. Z drugiej zaś strony

zawiera w sobie wyraźne elementy obiektywizujące i racjonalne. W artykule obecne są odniesienia treści drugiego sposobu wyboru do trzech cnót kardynalnych – wiary, nadziei i miłości. Paragraf zatytułowany *Sluchanie i empatia* poświęcony jest analizie drugiej reguły. Kolejny paragraf – *Śmierć jako mistrzyni dobrych wyborów* – to komentarz do reguły trzeciej. Zaś paragraf *Pod koniec życia będziemy sądzeni w miłości...* jest analizą reguły czwartej tego sposobu wyboru. W uwadze końcowej do tego sposobu wyboru św. Ignacy poleca ofiarować podjętą decyzję Bogu: „Zastosowawszy wyżej rzeczzone reguły dla mego zbawienia i spokoju wiecznego, dokonam mego wyboru i ofiaruję go Bogu, Panu naszemu” (ĆD 188).

Ostatni artykuł książki, autorstwa ojca Marka Kruszyńskiego SJ, zatytułowany jest „*Służba i chwała Boskiemu Majestatowi*” jako *podstawowe kryterium poprawy i reformy własnego życia*. Autor artykułu analizuje ignacjańską „[Uwagę pomocną] do poprawy i reformy własnego życia i stanu” (ĆD 189a). Odnosi się ona do tych osób, które podjęły już w swoim życiu wybór niezmienny, a jednocześnie są wezwane do tego, aby nieustannie reformować swoje życie na wzór życia Jezusa Chrystusa. Kierując się zatem ignacjańskim *magis* – lepiej, więcej, bardziej, należy rozeznaczyć rodzaj i sposób reformy własnego życia i stanu. Bardzo ważną rolę w tym procesie odgrywa pomoc osoby towarzyszącej w rekolekcjach ignacjańskich. Niezwykłym światłem w tej Uwadze są ostatnie słowa św. Ignacego, który podkreśla, że chcąc uczynić postęp w życiu duchowym i wypełnić wolę Bożą, należy zaprzeczyć się siebie: „Niech każdy pomyśli o tym, że we wszystkich rzeczach duchownych uczyni postęp tylko w tak wielkiej mierze, w jakiej wyrwie się ze swej miłości własnej, ze swej woli i ze swoich własnych korzyści” (ĆD 189b).

Książka *Jak podejmować decyzje zgodne z wolą Bożą. Świętego Ignacego Loyoli Reguły służące do dokonania dobrego i rozsądnego wyboru* jest cennym wkładem w rozwój duchowości ignacjańskiej. Ignacjańskie Reguły służące do dokonania dobrego i rozsądnego wyboru są niezwykle ważną pomocą dla wszystkich

chrześcijan, którzy stojąc przed wyborami, zarówno tymi żywymi, bardzo ważnymi, jak i codziennymi, pragną podjąć decyzje zgodne z wolą Bożą. Analiza tych reguł przez znawców duchowości ignacjańskiej przybliży Czytelnikowi zarówno głębię duchowości ignacjańskiej, jak i jej niezwykle praktyczny wymiar oraz możliwość zastosowania w osobistym życiu. Niech zatem będzie mi wolno wyrazić życzenie, aby wszyscy, którzy poszukują konkretnych sposobów na rozpoznanie i wypełnienie woli Bożej, znaleźli w tej książce rzeczową pomoc i skuteczne narzędzie oraz inspirację do coraz głębszych i we wszystkim spotkań z naszym Stwórcą i Zbawicielem Jezusem Chrystusem.

Wacław Królikowski SJ
Uroczystość Zwiastowania Pańskiego
Kraków, 25 marca 2023 roku

Andrzej Sarnacki SJ

TRUDNOŚCI WSPÓŁCZESNEGO CZŁOWIEKA W PODEJMOWANIU DECYZJI

Wielość informacji

Wydać się, że najbardziej oczywistą trudnością współczesnego człowieka w podejmowaniu decyzji jest wielość informacji, do których mamy dostęp i które do nas docierają – chcianych i niechcianych. Każde mówienie o tym można uznać za banalne, ponieważ fragmentaryczne. Z jednej strony mamy dostęp do ogromnej bazy danych i wiedzy zglobalizowanego i skomunikowanego przez sieć świata, z drugiej strony – wiele informacji pozostaje niezwyfikowanych. W pewnych tematach dysponujemy zatem informacjami niepełnymi lub nieprawdziwymi. Ich wielość i krótki żywot pozostają często poza naszymi możliwościami świadomej percepcji i przepracowania, przez co tylko pozornie poznajemy dane zagadnienie.

Z ową wielością radzimy sobie poprzez różnego typu redukcje danych, upraszczając i dokonując selekcji materiału. Gdy sprawa dotyczy na przykład informacji politycznych, większość ludzi pozostaje w bańkach informacyjnych, czerpiąc wiadomości z jednego rodzaju źródła (często niemającego wiele wspólnego z obiektywizmem). Ciekawym zjawiskiem jest zasięg rozprzestrzeniania się informacji. Znacznie większy zasięg mają informacje fałszywe, które są łatwiej absorbowane i zapamiętywane przez społeczności odbiorców.

Mamy świadomość wielości opcji. Mówi się chociażby o „społeczeństwie wyboru”, czyli nowym typie społecznym, w którym wszystko wymaga decyzji: dom, edukacja (własna, dzieci), styl życia, dbałość o zdrowie, praca, ale też sprawy bardziej

prozaiczne, jak wyjazd na wakacje, zakupy online, ubezpieczenia i setki innych¹. Wiąże się to z dwiema kwestiami. Po pierwsze, wybory są jakby lustrem, w którym możemy się przeglądać, informacją zwrotną dostępną osobom z zewnątrz, które nas oceniają – stąd presja. Po drugie, wymaga to orientacji, inteligencji, systematyczności, dlatego nowoczesny człowiek jest jak menedżer, który zarządza różnymi sferami życia: analizuje opcje, zdobywa wiedzę, przeprowadza kalkulacje ekonomiczne – pracuje na wielu poziomach równocześnie. Dołączając do tego inne sfery, możemy mówić o kompleksowym zarządzaniu sobą, czasem, domem. Stopień technicyzacji życia daje poczucie rosnącej jego kompleksowości. Zauważalne jest jednak także pewne zmęczenie owym wymuszonym stylem życia, stąd rodzi się potrzeba radykalnego oderwania się, zajęcia się czymś bardzo prostym, czasem pojawia się też wycofanie czy popadnięcie w zachowania agresywne, autodestrukcyjne, depresyjne lub inne zachowania ucieczkowe.

Życie stało się bardzo złożone. Często człowiek nie ma czasu na przemyślenia; nie ma w jego codzienności ciszy, przestrzeni i miejsca na zadanie fundamentalnych pytań. Ta wielość zadań, ale też ich złożoność (przy dysponowaniu wszelkimi możliwymi technologiami) jest nie do ogarnięcia. Łatwo o wypalenie zawodowe. Temat „zarządzania czasem” wygląda dziś inaczej niż dwadzieścia lat temu. Jakbyśmy znaleźli się w pewnego rodzaju pułapce, skazani na bezmyślność i działanie mechaniczne².

Nie wydaje się, byśmy w jakiś znaczący sposób mogli zmienić tę sytuację. Gwałtowny rozwój sztucznej inteligencji umożliwi wkrótce oddziaływanie na sposób i skalę dotąd nieznane. Sztuczna inteligencja może nieprawdopodobnie wpłynąć na decyzje społeczne, może być użyta jako nowy rodzaj broni (i na pewno będzie). Ponadto rozwijające się w sposób gwałtowny systemy

¹ Por. D. Jezierska, *Spółeczeństwo wyboru czy wybór społeczeństwa? Teoretyczno-historyczna analiza kategorii wyboru na tle ewolucji struktur społecznych*, „Kwartalnik Prawo–Spółeczeństwo–Ekonomia” 2 (2019), s. 22–36.

² Por. B. Tracy, *Zarządzanie czasem. Jak w krótkim czasie osiągnąć więcej, lepiej zarabiać i cieszyć się życiem*, tłum. G. Siwek, Muza SA, Warszawa 2020.

sztucznej inteligencji są zaprogramowane, by interpretować nasze zachowania. Kto decyduje o kluczu interpretacyjnym? Można przewidywać ogromny problem z poczuciem sensu, gdyż wiele rodzajów pracy, które człowiek wykonuje, zniknie, to znaczy będą obsługiwane, ale nie przez ludzi. Świat, jaki znamy, wkrótce przestanie istnieć (cyfrowa superinteligencja). Nie sposób w tym miejscu rozwinąć tematu ilości i kompleksowości informacji, zaznaczę jedynie jego istnienie, ponieważ wpływa on znacząco na ogólną kondycję podejmowania decyzji³. Warto jedynie zaznaczyć, że rezultatem wspomnianego rozwoju jest nie tylko szansa, jaką stwarza prosty dostęp do globalnej wiedzy, ale też poczucie dezorientacji, niepewności i bezsilności w podejmowaniu decyzji.

Kryzys tożsamości kulturowej i cywilizacyjnej

Drugi problem dotyczy stanu naszej kultury czy cywilizacji. Przez wieki nie kwestionowano zasad rozwoju, a każda kultura przekazywała najlepsze w swej ocenie wzorce wychowania i zasady mądrościowe. W obecnym wieku, również na skutek zwątpienia w sens własnej historii, dziedzictwa, osiągnięć z przeszłości, relatywizacji przekonań, uznania religii za źródło przemocy, Europa przeżywa kryzys tożsamości. Pod powierzchnią codziennych procesów produkcyjnych i zachwyty innowacyjnością Europa zmaga się z poczuciem winy, z pesymizmem, z problemami tożsamościowymi⁴. Jednocześnie nie chce o tym rozmawiać, wygasza wszelką krytykę i kontrargumentację. Jednym ze stałych elementów przy opisie kondycji dzisiejszej cywilizacji zachodniej jest przekonanie o upadku wielkich narracji. To znaczy, że Europa, żegnając się z różnymi pewnikami, z odwiecznymi ideałami,

³ Por. A. Zybortowicz, *Cyber kontra real. Cywilizacja w techno-pułapce. Z Andrzejem Zybortowiczem rozmawia Jarema Piekutowski*, Fundacja Nowa Rzeczpospolita, Warszawa 2022.

⁴ Por. D. Murray, *Przedziwna śmierć Europy: imigracja, tożsamość, islam*, tłum. T. Bieroń, Zysk i S-ka Wydawnictwo, Poznań 2017.

z narracją chrześcijańską, stanęła na progu dekadencji. Czy ma zdolność do tworzenia nośnych koncepcji, istotnych dla wyobraźni społecznej, sensu życia i witalności?

Kryzys ten bardzo mocno działa na dużą część młodego pokolenia. Jedną z reakcji jest nihilizm, niedostrzeganie sensu w jakimkolwiek zaangażowaniu. Nihilizm bywa pasywny i depresyjny, kiedy indziej zaś wyraża się w buncie: przeciw społeczeństwu, Bogu, Kościołowi, strukturze istnienia. Atrakcyjność nihilizmu związana jest z tym, że człowiek usprawiedliwia swoje wycofanie się z życia, swoją nieodpowiedzialność jako nie-udzielenie-odpowiedzi. Wielu młodych ludzi jest niesłuchanie poirytowanych jakimkolwiek mówieniem o obowiązkach. Szkoła schlebia im, uświadamiając ich co do posiadanych praw: rzeczywistych lub życzeniowych. Natomiast nie pomaga im w braniu odpowiedzialności. Stąd dużo niedojrzałości, osobowości wiecznego chłopca (*puer aeternus*), Piotrusia Pana, hiperwrażliwości pokolenia płatków śniegu⁵. Zracjonalizowanie sobie wycofania się z odpowiedzialności jest też uchyleniem się od złych decyzji, uniknięciem wysiłku i przykrości, a często cierpienia związanego z błędami. Trudniej przychodzi im podejmowanie decyzji, ponieważ dominujące jest poczucie niestałości, płynności i relatywizmu.

⁵ Por. M. Cataluccio, *Niedojrzałość: choroba naszych czasów*, tłum. S. Kasprzysiak, Wydawnictwo Znak, Kraków 2006.